

Marta Makara-Studzińska

Zakład Psychologii Stosowanej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie

Przyczyny prób samobójczych u młodzieży w wieku 14–18 lat

Reasons for suicide attempts in young people aged 14–18

Abstract

Introduction. Year by year the level of suicide attempts among the young people increases systematically and the age at which adolescents attempt suicide decreases. Those making suicide attempts driven by diverse motivation and prior suicide often leads to traumatic events.

Aim of the study. The aim of the study was to determine the causes of suicide attempts of young would-be suicide bombers and make the characteristics of selected elements of the act of suicide attempt.

Material and methods. The group of youth after suicide attempts include 100 persons. We used a questionnaire and a standard questionnaire — Beck Depression Inventory.

Results. The study found that the cause of suicide attempts among young people are problems in the family, peer group and male-female relationships, loneliness school failure, poor socioeconomic conditions. Suicide attempt often preceded by traumatic events in the family and among their peers and the youth showed a lot of forms of pathological behavior. Level of depression respondents who attempted suicide Beck depression scale showed a moderate and significant depression.

Conclusions. The results above can be used to construct strategies, programmes and support groups for the youth with suicidal susceptibilities.

Psychiatry 2013; 10, 2: 76–83

key words: suicide attempts, youth, causes of suicide, traumatic event, depression

Wstęp

Samobójstwa wśród młodzieży stanowią współcześnie istotny problem w społeczeństwie polskim. Mimo że dysfunkcyjność rodziny podnosi ryzyko wystąpienia zachowań samobójczych, to czynnik ten nie jest decydujący, a problem może dotyczyć młodzieży ze wszystkich środowisk i warstw społecznych.

Na zachowania samobójcze ma wpływ wiele czynników, które wzajemnie na siebie oddziałują. W literaturze przedmiotu wyróżnia się czynniki związane z trudną

sytuacją rodzinną (choroby psychiczne członków rodziny, zaniedbanie, przemoc, nałogi), społeczną izolację, choroby somatyczne i psychiczne, stresujące wydarzenia i różne przeciwności życiowe [1].

Liczne opracowania w tym zakresie dowodzą, że największą rolę w genezie zachowań samobójczych dzieci i młodzieży odgrywa środowisko rodzinne. Malicka-Gorzelańczyk wśród zróżnicowanych determinant środowiskowych tkwiących w rodzinie zwraca uwagę przede wszystkim na „brak poczucia bezpieczeństwa w okresie dzieciństwa, brak oparcia w rodzinie oraz niemożliwość nawiązania kontaktu z rodzicami” [2]. Badania Cekiery (1975) ukazują, że brak poczucia bezpieczeństwa jest najistotniejszym motywem samobójczym [2] por. piśm. Obuchowska zwraca uwagę na szczególnie ważne w okresie rozwoju wpływy środowiskowe. Im dziecko jest starsze, bardziej obserwuje

Adres do korespondencji:

dr hab. n. med. Marta Makara-Studzińska
Samodzielna Pracownia Zdrowia Psychicznego
Uniwersytetu Medycznego w Lublinie
ul. Chodźki 15, 20–093 Lublin
tel.: 81 718 65 92
faks: 81 718 65 92
e-mail: marta.makara@umlub.pl

swoje środowisko, niekiedy jest świadkiem, a nieraz także obiektem różnych kulturowych i cywilizacyjnych wynaturzeń, które przenikając do psychiki budują w nim przekonania składające się na „syndrom podłego świata” [3].

Wśród niekorzystnych sytuacji społecznych związanych z zachowaniami samobójczymi Sulski i Sumikawa wyróżniają: niski status socjoekonomiczny, ubóstwo, niskie wykształcenie, niski dochód [1]. Do czynników rodzinnych zaliczają: rozwód rodziców, ich separację, ponowne małżeństwo, choroby psychiczne rodziców bądź uzależnienia, ich zachowania samobójcze, nasilone konflikty rodzinne, upośledzenie relacji rodzic-dziecko, upośledzoną komunikację wewnątrzrodzinną, skrajnie wysokie lub niskie oczekiwania rodziców, nadmierną kontrolę z ich strony. Istotnym czynnikiem związanym z zachowaniami samobójczymi jest molestowanie w dzieciństwie. Wymienione czynniki mają wpływ na rozwój osoby, powodują wzrost podatności na późniejszą psychopatologię. Ma to związek z reagowaniem na nową sytuację, która wiąże się z wysokim stresem, problemami z przystosowaniem się do nowych warunków, a w rezultacie prowadzi do wzrostu agresji i wskaźnika zachowań samobójczych [4].

Kawula wskazuje, że grupę podwyższonego ryzyka samobójczego stanowią młodzi dorośli i nastolatki z kryzysem rozwojowym, kryzysem w relacjach międzyludzkich (osamotnienie wewnętrzne, pytania o sens życia), z problemami narkotykowymi (inne uzależnienia), z problemami rodzinnymi, szkolnymi [5].

Cel pracy

Przedmiotem rozważań niniejszej pracy uczyniono różne aspekty zachowań samobójczych młodzieży w wieku 14-18 lat, a ich celem było wyłonienie przyczyn prób samobójczych wśród młodzieży oraz dokonanie charakterystyki wybranych elementów struktury aktu próby samobójczej.

Materiał i metody

Materiał badawczy zebrano przy zastosowaniu metody sondażu diagnostycznego, stosując technikę ankiety rozdawanej. Wykorzystano kwestionariusz ankiety oraz standardowy kwestionariusz — skalę depresji Becka. Wybór metody był podyktowany chęcią nawiązania bezpośredniego kontaktu z młodzieżą, a także poznania ich problemów życiowych. Kwestionariusz ankiety zawierał pytania o dane osoby ankietowanej (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, stan rodziny, z którą respondent mieszka, główne zainteresowania, rodzaj szkoły, źródło utrzymania) oraz 15 pytań wielokrotnego wyboru i 6 pytań otwartych, w których respondent udzielał odpowiedzi opisowych.

Skala depresji Becka to skala stosowana w diagnostyce depresji, składająca się z 21 punktów ocenianych według intensywności objawów 0–3. Testem Becka posłużono się w celu uzyskania samooceny poziomu depresji w badanej populacji młodzieży.

Badaniem objęto 100 pacjentów w wieku 14–18 lat hospitalizowanych w Regionalnym Ośrodku Toksykologii Klinicznej w Lublinie, którzy mieli za sobą przynajmniej jedną próbę samobójczą. Była to młodzież z całego kraju, skierowana przez lekarzy psychiatrów w celu obserwacji i diagnostyki psychiatrycznej.

Ponad połowę ankietowanych (54%) stanowiły dziewczęta. Najliczniejszą grupę stanowiła młodzież w wieku 17 lat (34% badanej populacji), następnie w wieku 16 lat (29%), 15 lat (24%), 14 lat (9%) i 18 lat (4%). Wśród badanych 72% stanowiły osoby mieszkające na stałe w mieście, zaś 28% mieszkające na wsi.

Głównym zajęciem badanej młodzieży była nauka szkolna — 86% uczęszczało do gimnazjów, zaś 32% do liceów (ogólnokształcących, rolniczych, ekonomicznych).

Zdecydowana większość respondentów była na utrzymaniu rodziców (86%), włączając w to rodziców samotnych (5% matek i 4% ojców). Pozostałą grupę stanowili respondenci, którzy byli pod opieką babci (5%) oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych (9%, w tym 2% pogotowia opiekuńczo-wychowawcze, 4% domy dziecka i 3% rodziny zastępcze).

Dokonano analizy zgromadzonego materiału badawczego w zakresie danych demograficznych. Znacznie częściej próby samobójcze są podejmowane przez młodzież zamieszkałą w miastach (72% badanej populacji) niż zamieszkałą na wsi (28% populacji). Istotne znaczenie ma również wiek. W badanej populacji 34% stanowi młodzież podejmująca próby samobójcze w wieku 17 lat, 29% w wieku 16 lat i 24% w wieku 15 lat. Przypada to na trudny okres rozwojowy młodzieży — okres adolescencji. Podejmowane próby samobójcze młodzieży w wieku 18 lat stanowiły tylko 4% badanej populacji. Nieco częściej (choć różnica ta nie jest znaczna) próby samobójcze są podejmowane przez dziewczęta (54%) niż chłopców (46%).

Wyniki

Czynniki związane z rodziną mające wpływ na podejmowanie przez młodzież prób samobójczych

Dominującym czynnikiem, mającym najistotniejszy wpływ na podejmowanie przez młodzież prób samobójczych, okazuje się uczucie emocjonalnego odrzucenia przez rodziców. Tę zdaną jest aż 57% badanej

Tabela 1. Czynniki związane z rodziną mające wpływ na podejmowanie przez młodzież prób samobójczych**Table 1.** Factors associated with the family having an impact on the ability of youth suicide

Który z niżej wymienionych czynników związanych z rodziną ma wpływ na podejmowanie przez młodzież prób samobójczych?	n	%
Uczucie emocjonalnego odrzucenia przez rodziców	57	57
Konflikty z rodzicami	48	48
Śmierć jednego lub obojga rodziców	45	45
Alkoholizm ojca	34	34
Alkoholizm matki	27	27
Konflikty między ojcem i matką	26	26
Struktura rodziny	12	12
Konflikty z rodzeństwem	11	11
Inne	5	5

*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

populacji młodzieży. Podobnie (48%) za istotny czynnik badani uznają konflikty z rodzicami oraz śmierć jednego lub obojga rodziców (45%). Na kolejnych pozycjach znalazły się: alkoholizm ojca (34%), alkoholizm matki (27%), konflikty między ojcem a matką (26%), struktura rodziny (12%), konflikty z rodzeństwem (11%) oraz inne czynniki (5%), do których zaliczono „niezrozumienie duchowe członków rodzin”, „brak religijności w rodzinie”, „kradzież pieniędzy rodzinie” oraz „pustkę”.

Priorytetowym czynnikiem, który ma wpływ na podejmowane próby samobójcze, jest emocjonalne odrzucenie przez osoby bliskie i ważne. Tak sądzi 65% badanej populacji młodzieży. Drugim, równie ważnym, jest świadomość negatywnej oceny przez innych (43%). Dla 31% respondentów jest nim brak przyjaciół, dla 24% — brak grupy towarzyskiej, z którą może spędzać czas wolny oraz inne powody, jak na przykład „brak akceptacji wśród rówieśników”.

Zgodnie z opinią badanych głównym czynnikiem w środowisku rówieśników, który ma wpływ na podejmowane przez młodzież próby samobójcze, są trudności w relacjach z kolegami. Wskazuje na nie 56% badanej populacji młodzieży. Znaczącym (wskazywanym przez 29% badanych) jest posiadanie lub brak sympatii oraz niska pozycja w grupie rówieśników (27%). Młodzież wskazała również na inne przyczyny, zaliczając do nich: „zawody miłosne”, „różne zakazy obowiązujące w grupie”, „przestrzeganie regulaminów”, „egzekwowanie poleceń niektórych członków grupy”.

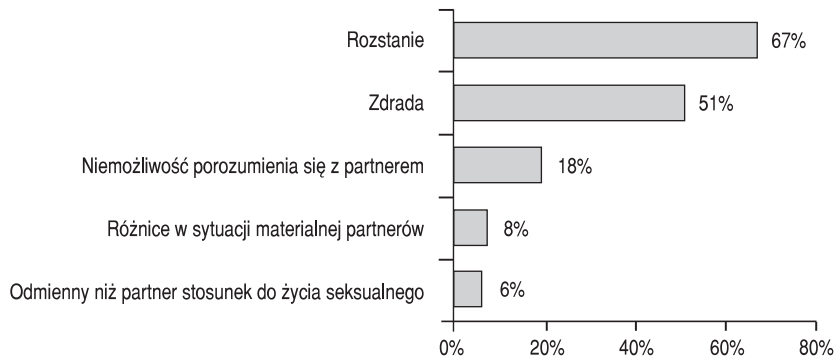
Nie mniej ważne są czynniki związane z kryzysem rozwojowym. Za najbardziej istotne młodzież uznała niemożność realizacji własnej drogi życiowej (56%). Niepokój

związany z wchodzeniem w nowe role społeczne oraz trudność w podejmowaniu dojrzałych decyzji przejawiała 36% ankietowanych. Co trzeci respondent próbował popełnić samobójstwo ze względu na niepokój związany z ustanowieniem własnej tożsamości psychoseksualnej, a co czwarty przez zmiany obrazu własnego ciała oraz „problemy z dojrzewaniem biologicznym”, „brak akceptacji swojego wyglądu”, „brak wpływu na zmiany zachodzące w budowie ciała”.

Istotne są również relacje damsko-męskie i ich wpływ na podejmowane próby samobójcze przez młodzież. Aż 96% badanej populacji młodzieży potwierdza tę zależność. Czynniki wpływające na próby samobójcze wśród młodzieży, mające związek z relacjami między mężczyzną a kobietą przedstawiono na rycinie 1.

Za najważniejszy czynnik mający wpływ na podejmowane próby samobójcze młodzieży związany z relacjami między mężczyzną a kobietą 67% badanych uznało rozstanie, a 51% — zdradę. Co piąty ankietowany przyznał się do braku możliwości porozumienia się z partnerem. Różnice w sytuacji materialnej partnerów występowały u 8% respondentów, a odmienny niż u partnera stosunek do życia seksualnego u 6%.

Analiza zgromadzonego materiału potwierdziła hipotezę zakładającą, że czynniki związane z rodziną, środowiskiem rówieśniczym, samotnością młodego człowieka mogą mieć znaczny wpływ na zachowania suicydalne badanej młodzieży. Najistotniejsze z nich to zdaniem młodzieży uczucie emocjonalnego odrzucenia przez rodziców (57%), emocjonalne odrzucenie przez osoby bliskie i ważne (65%) oraz trudności w relacjach z rówieśnikami, na które wskazuje 56% badanej populacji.

Rycina 1. Dominujące czynniki mające wpływ na podejmowane próby samobójcze młodzieży w relacjach między mężczyzną a kobietą

Figure 1. The dominant factors affecting youth suicide attempts in the relationship between man and woman

Dokonując analizy zgromadzonych danych pod względem wpływu czynników związanych z rozwojem młodzieży oraz relacji stosunków między mężczyzną a kobietą potwierdzono hipotezę przypuszczającą, że czynniki te mogą stać się przyczyną podejmowanych prób samobójczych młodzieży. Za czynniki najbardziej istotne w tej materii 56% badanej populacji młodzieży uznało niemożność realizacji własnej drogi życiowej, 36% — niepokój związany z wchodzeniem w nowe role społeczne i związany z tym trud podejmowania dojrzałych decyzji.

Wpływ niepowodzeń szkolnych na podejmowane przez młodzież próby samobójcze

Z analizy zgromadzonego materiału wynika, że wszyscy respondenci uczęszczają do szkół ponadpodstawowych (gimnazjów i liceów) i ich podstawową aktywnością życiową jest nauka szkolna.

Dominującym czynnikiem związanym z niepowodzeniami szkolnymi uczniów, który ma wpływ na podejmowane próby samobójcze, jest odrzucenie przez rówieśników (56%). Zdaniem 44% badanych są nim słabe postępy w nauce, zdaniem 42% — konflikty z rówieśnikami, zaś według 21% konflikty z nauczycielami.

Z pewnością istnieje zależność między wymionymi czynnikami. Słabe postępy w nauce mogą być również przyczyną konfliktów ucznia z nauczycielami, rówieśnikami, a nawet odrzucenia przez kolegów, odczuwanego bardzo boleśnie przez młodzież.

Znaczenie czynników związanych ze zmianami ekonomiczno-społecznymi na powstawanie tendencji samobójczych

Zdaniem 77% badanej populacji zmiany ekonomiczno-społeczne zachodzące w środowisku młodzieży mogą być

czynnikami wzmacniającymi tendencje samobójcze. Znaczna część badanej młodzieży (23%) nie widzi takiej zależności. Zgodnie z opinią badanej populacji dominującymi czynnikami mającymi wpływ na tendencje samobójcze spowodowane zmianami ekonomiczno-społecznymi zachodzącymi w jej środowisku są obniżenie standardu życia (34%), świadomość nierówności wynikającej z odczuwanej różnicy w standardzie życia (32%), bezrobocie rodziców (27%), niemożność realizacji marzeń wynikających z braku środków materialnych (24%) oraz upadek wartości moralnych (23%). Zdaniem 4% badanej populacji są jeszcze inne czynniki, a mianowicie „brak religijnych wartości w rodzinie”, „traktowanie z pogardą uboższych przez bogatszych”, „brak akceptacji dla słabszych”, „ekonomiczne poniżanie słabszych”.

Częstotliwość występowania i treść myśli samobójczych u niedoszłych samobójców

Próby samobójcze młodzieży swój początek mają w umyśle, najpierw pojawiają się jako myśli, które potem stają się realne. Na częstość towarzyszących myśli samobójczych badanej populacji młodzieży przed podjęciem przez nich prób samobójczych wskazują dane zawarte w tabeli 2.

W badanej grupie myśli samobójcze pojawiały się z różną częstotliwością. Najliczniejszą grupę (25%) stanowią respondenci, u których myśli samobójcze pojawiały się dopiero w sytuacji kryzysowej. Każdego dnia myśli samobójcze miało 21% respondentów i prawie taki sam odsetek badanych (20%) myślał o samobójstwie w okresie kilku tygodni przed próbą dokonania samobójstwa. Tylko 5% ankietowanych przyznało się do tego, że myśli samobójcze miało „jak mnie ktoś wkurzy”, „jak pokłóciłem się z kimś”, „tego dnia”, „przed godziną”, „ciągle”. Każda z myśli samobójczych zawiera negatywną treść. Na treści myśli samobójczych badanej grupy młodzieży wskazują dane zawarte w tabeli 3.

Tabela 2. Częstotliwość myśli samobójczych towarzyszących młodzieży przed podjęciem próby samobójczej
Table 2. The frequency of suicidal thoughts associated youth before attempting suicide

Jak często przed podjęciem próby samobójczej towarzyszyły Ci myśli samobójcze?	n	%
Dopiero w sytuacji kryzysowej	25	25
Każdego dnia	21	21
W okresie kilku tygodni przed próbą dokonania samobójstwa	20	20
W okresie kilku lat przed próbą dokonania samobójstwa	18	18
Każdego tygodnia	16	16
W okresie kilku miesięcy przed próbą dokonania samobójstwa	15	15
Miały inną częstotliwość	5	5
W okresie jednego roku przed próbą dokonania samobójstwa	4	4

*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Tabela 3. Treści myśli samobójczych towarzyszących młodzieży przed podjęciem próby samobójczej
Table 3. The content of suicidal thoughts associated youth before attempting suicide

Określ treść Twoich myśli samobójczych	n	%
Lepiej byłoby, gdybym nie istniał/a	46	46
Moje życie jest bezwartościowe	34	34
Wyobrażałem/łam sobie własny pogrzeb z płaczącymi i pełnymi poczucia winy rodzicami, nauczycielami, rówieśnikami	25	25
Dobrze byłoby nie żyć	21	21
Nie mam wyjścia z „tej sytuacji”	19	19
Miałem/łam wiele fantazji na temat cierpień sprawców mojej śmierci	17	17
Dłużej nie mogę żyć	15	15
Moje życie jest złe	13	13
Inne	3	3

*Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź

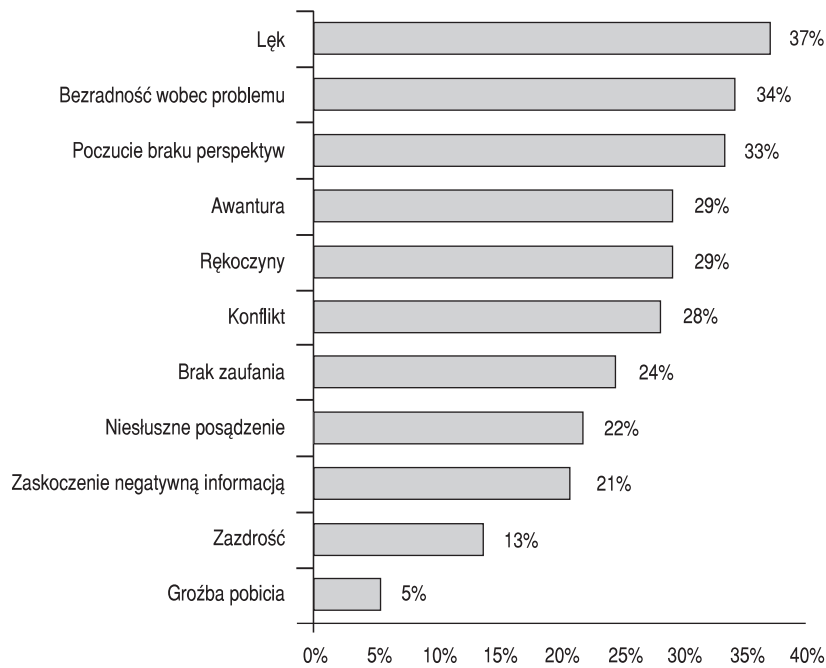
Analiza treści myśli samobójczych towarzyszących grupie badanej młodzieży przed podjęciem przez nią próby samobójczej wskazuje, że dla 46% z nich podstawowa myśl to „lepiej by było, gdybym nie istniał/a”. Dość często (34%) młodzież myślała o niskiej wartości własnego życia, a 25% ankietowanych wyobrażała sobie własny pogrzeb z płaczącymi i pełnymi poczucia winy rodzicami, nauczycielami, rówieśnikami. Co piąty ankietowany sądził, że „dobrze byłoby nie żyć” oraz twierdził, że nie miał wyjścia „z tej sytuacji”. Wiele fantazji na temat cierpień sprawców ich śmierci miało 17% badanej młodzieży, 15% twierdziło, że „dłużej nie może żyć”, a 13%, że „moje życie jest złe”. Troje respondentów doszło do wniosku, że „nie zasłużyli na godne życie”, „są przeszkodą dla innych”, „nikt ich nie kocha”.

Okoliczności zamachu samobójczego

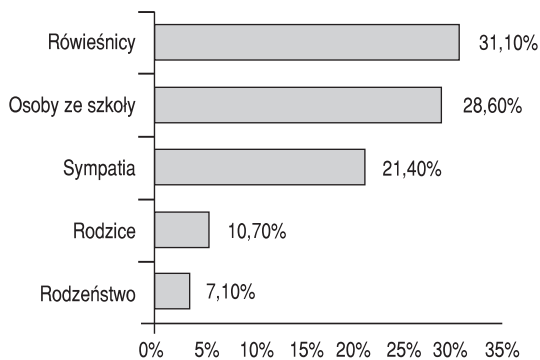
Za okoliczności zamachu samobójczego badanej populacji młodzieży przyjęto porę dnia, dzień tygodnia, miesiąc, rodzaj użytego środka, stan trzeźwości w chwili dokonywania zamachu na własne życie, obecność innych osób w momencie sygnalizowania otoczeniu faktu dokonania zamachu, możliwość wezwania pomocy.

Porą dnia, w czasie której dokonano największej prób zamachów samobójczych był wieczór (35%). Nocą próbę samobójczą podjęło 28% respondentów, w południe — 26%, rankiem — 11%.

Najwięcej prób zamachów samobójczych dokonanych zostało w poniedziałek — aż 27%. Kolejne pozycje zajmują: czwartek — 21%, niedziela — 17%, środa — 15%, piątek — 9%, wtorek — 8%, sobota — 3%.

Rycina 2. Zdarzenia traumatyczne i negatywne uczucia mające miejsce bezpośrednio przed zamachem samobójczym
Figure 2. Traumatic events and negative feelings that occur immediately before the suicide attack

Rycina 3. Sprawcy konfliktów zaistniałych przed zamachami samobójczymi w badanej populacji
Figure 3. The perpetrators of conflicts arising prior to suicide bombings in the study population

Najwięcej prób zamachów samobójczych dokonanych zostało w miesiącach jesienno-zimowych (począwszy od października do lutego). W październiku prób dokonało 21% badanej populacji, w listopadzie — 13%, w grudniu — 6%, w styczniu — 14%, w lutym — 22%. Miesiącami bez prób okazały się być kwiecień, maj, lipiec i sierpień. Spośród badanej grupy 43% respondentów próbowało dokonać zamachu samobójczego przy użyciu leków. Co czwarty respondent próbował popełnić samobójstwo przez samouszkodzenie ciała. Liczną grupę stanowią respondenci dokonujący próby zamachu samobójczego przy użyciu

narkotyków (18%) oraz przez powieszenie (12%). Jako inne metody respondenci podali „skok z dachu” i „skok z okna”. Nikt nie próbował używać broni, gazu ani utonąć. Ponad połowa badanych (53%) próbowała dokonać zamachu samobójczego będąc w stanie trzeźwym, 28% z nich było po zażyciu narkotyków, zaś 19% było po spożyciu alkoholu.

Aż 60% badanej populacji stanowią respondenci, przy których nie było nikogo w momencie sygnalizowania faktu dokonania zamachu na własne życie. Przy 24% respondentów w pobliżu byli znajomi (koleżanki — 6 osób, babcie — 7 osób oraz inne osoby), zaś przy 16% respondentów w pobliżu byli rodzice.

Zdaniem 86% badanej populacji młodzieży istniała możliwość wezwania pomocy w momencie sygnalizowania faktu dokonania zamachu na własne życie, zaś zdaniem 14% nie było takiej możliwości.

Zdarzenia bezpośrednio poprzedzające zamach samobójczy

Z wypowiedzi znacznej grupy respondentów wynika, że bezpośrednio przed zamachem samobójczym miały miejsce silne zdarzenia traumatyczne (ryc. 2). Zdaniem 37% badanej populacji młodzieży najsilniejszym zdarzeniem traumatycznym przed zamachem samobójczym był lęk. Bezradność wobec zaistniałego problemu odczuwało 34% respondentów, a poczucie braku perspektyw 33%. Dość często próbę samobójczą poprzedziła awantura

Tabela 4. Dominujące motywy prób samobójczych według badanej grupy młodzieży
Table 4. The dominant themes of suicide attempts by youth groups studied

Co było dominującym motywem w podjęciu przez Ciebie ostatniej próby samobójczej?	n	%
Zwrócenie uwagi otoczenia na moje problemy	18	18
Ukaranie winnych mojej sytuacji	16	16
Zemsta na rodzicach, partnerze, nauczycielach, grupie rówieśniczej	19	19
Wywarcie presji na kimś (ojcu, matce, bracie, nauczycielach)	5	5
Szukanie pomocy u innych	13	13
Uniknięcie odpowiedzialności za swoje zachowanie	12	12
Intencja spowodowania śmierci	17	17
	100	100

Tabela 5. Poziom depresji respondentów badany skalą depresji Becka
Table 5. The level of depression of the respondents considered Beck's Depression Inventory

Lp.	Poziom depresji	Norma niemiecka		Norma amerykańska	
		n	%	n	%
1.	Brak depresji	10	10	11	11
2.	Depresja łagodna	11	11	14	14
3.	Depresja umiarkowana	23	23	15	15
4.	Depresja ciężka	56	56	60	60

(29%), konflikt (28%), rękoczyn (29%), niesłuszne osądzenie (22%) oraz zaskoczenie negatywną informacją (21%). Z groźbą pobicia spotkało się 5% ankietowanych. Sprawcami konfliktów zaistniałych bezpośrednio przed zamachem samobójczym w badanej populacji młodzieży byli głównie rówieśnicy (32,1%), osoby ze szkoły (28,6%), sympatia (21,4%). W pozostałych przypadkach konflikty zaistniały w środowisku rodzinnym, między rodzicami a ankietowanym (10,7%) bądź między rodzeństwem a ankietowanym (7,1%).

Dominujące motywy próby samobójczej wśród niedoszłych samobójców

Każda próba samobójcza posiada jakiś motyw, zamiar, cel. Motywy, którymi kierowała się badana grupa młodzieży zostały wyszczególnione w tabeli 4.

Za dominujący motyw w podejmowaniu prób samobójczych 19% badanej populacji młodzieży uznało zemstę

na rodzicach, partnerze, nauczycielach i grupie rówieśniczej; 18% — zwrócenie uwagi otoczenia na swoje problemy; 17% — intencję spowodowania śmierci; 16% — ukaranie winnych swojej sytuacji; 13% — szukanie pomocy u innych; 12% — uniknięcie odpowiedzialności za swoje zachowanie; 5% — wywarcie presji na kimś (ojcu, matce, bracie, nauczycielach).

Poziom nasilenia objawów depresyjnych

Kolejnym, negatywnym zjawiskiem towarzyszącym osobom podejmującym próby samobójcze jest ich zły stan psychiczny (tab. 5).

Tylko 10% badanej populacji młodzieży według normy niemieckiej, zaś 11% według normy amerykańskiej nie cierpiało na depresję w okresie jednego miesiąca przed podjęciem próby samobójczej. U 11% badanych według normy niemieckiej, zaś 14% według normy amerykańskiej stwierdzono depresję łagodną, a u odpowiednio 23%

i 15% badanych depresję umiarkowaną. U 56% badanej populacji młodzieży według normy niemieckiej i 60% według normy amerykańskiej stwierdzoną ciężką depresję.

Wnioski

W badanej grupie niedoszłych samobójców przeważały dziewczęta w wieku 17 lat, mieszkające na stałe w mieście. Dominującym czynnikiem, mającym najistotniejszy wpływ na podejmowane przez młodzież próby samobójcze (w świetle prowadzonych badań) okazało się uczucie emocjonalnego odrzucenia przez rodziców, osoby bliskie i ważne oraz rówieśników.

Istotnym czynnikiem mającym wpływ na podejmowane próby samobójcze przez młodzież były niepowodzenia szkolne, rozpatrywane w kontekście kontaktów z rówieśnikami. Za istotne czynniki podejmowania prób samobójczych, związane ze środowiskiem ekonomiczno-społecznym młodzież uznała obniżenie standardu życia, świadomość nierówności wynikającej z odczuwanej różnicy w standardzie życia, bezrobocie rodziców oraz niemożność realizacji marzeń wynikających z braku środków materialnych.

Za dominujący motyw podjęcia ostatniej próby samobójczej badana młodzież uznała zemstę na rodzicach, partnerze, nauczycielach i grupie rówieśniczej, zwrócenie uwagi otoczenia na swoje problemy, ukaranie winnych swojej sytuacji, szukanie pomocy u innych, uniknięcie odpowiedzialności za swoje zachowanie.

Ostatnim próbom zamachu na własne życie towarzyszyło wiele silnych zjawisk traumatycznych, których sprawcami byli koledzy, rówieśnicy, rodzice, znajomi, rodzeństwo oraz szkoła.

Dominującym uczuciem przed każdym zamachem samobójczym był wszechogarniający lęk, którego badani nie byli w stanie opanować bez pomocy bliskich im osób. Po próbie samobójczej najczęściej przeżywanym stanem emocjonalnym jest przygnębienie i lekkie objawy depresji. Najwięcej zamachów samobójczych dokonywanych było w miesiącach jesienno-zimowych (począwszy od października do lutego), w poniedziałek, wieczorową porą. Najliczniejszą grupę badanej populacji stanowili respondenci, którzy próbowali dokonać zamachu samobójczego będąc w stanie trzeźwym, przy użyciu leków.

Streszczenie

Wstęp. Z roku na rok systematycznie wzrasta liczba zamachów samobójczych wśród młodzieży, a także obniża się próg wiekowy osób podejmujących próby samobójcze. Jednostki te kierują się różną motywacją, a samobójstwo często poprzedzają traumatyczne zdarzenia.

Cel pracy. Celem niniejszej pracy było określenie przyczyn prób samobójczych młodych niedoszłych samobójców oraz dokonanie charakterystyki wybranych elementów struktury aktu próby samobójczej.

Materiał i metody. Grupa badanych po próbie samobójczej obejmowała 100 osób. Wykorzystano kwestionariusz ankiety oraz standardowy kwestionariusz — skalę depresji Becka.

Wyniki. Stwierdzono, że przyczyną prób samobójstw wśród młodzieży są problemy w środowisku rodzinnym, grupie rówieśniczej i relacjach damsko-męskich, poczucie osamotnienia, niepowodzenia szkolne, niekorzystne zmiany społeczno-ekonomiczne. Próbę samobójczą bardzo często poprzedzały zdarzenia traumatyczne w rodzinie i wśród rówieśników, a młodzież przejawiała wiele form zachowań patologicznych. Poziom depresji respondentów podejmujących próby samobójcze ocenianej skalą depresji Becka wskazywał na depresję umiarkowaną i znaczną.

Wnioski. Niniejsze wyniki mogą być wykorzystywane do konstruowania strategii, programów i grup wsparcia dla młodzieży ze skłonnościami suicydalnymi.

Psychiatria 2013; 10, 2: 76–83

słowa kluczowe: próby samobójcze, młodzież, przyczyny samobójstw, traumatyczne zdarzenie, depresja

Piśmiennictwo

1. Sulka E., Sumika A. Zachowania samobójcze u dzieci i młodzieży hospitalizowanych psychiatrycznie. W: Radziwiłowicz W., Sumita A. (red.). Psychopatologia okresu dorastania. Wybrane zagadnienia. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006.
2. Malicka-Gorzelańczyk H. Psychospołeczne uwarunkowania zamachów samobójczych dzieci i młodzieży. W: Sołtyśiak T., Karwowska M. (red.). Polska młodzież — zagrożenia, zaburzenia w aktualnej rzeczywistości społecznej. Wydawnictwo Uczelniane Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz 2001.
3. Obuchowska I. Psychologia kliniczna dzieci i młodzieży — wybrane zagadnienia. W: Sęk H. (red.). Psychologia kliniczna. PWN, Warszawa 2006.
4. Różańska-Kowal J., Izydorczyk B. Psychologiczne uwarunkowania młodzieżowych zamachów samobójczych. W: Namysłowska I. (red.). Zaburzenia psychiczne dzieci i młodzieży. Biblioteka Psychiatrii Polskiej, Kraków 2000.
5. Kawula S. Zachowanie samobójcze młodzieży i jej stosunek do kary śmierci. W: Malinowski J.A., Mandecki A. (red.). Środowisko — młodzież-zdrowie. Pedagogiczne i psychologiczne wymiary zagrożeń życia i rozwoju młodzieży. Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit, Toruń 2007.